

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНСТИТУТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

За результатами наукової доповіді на засіданні Президії Національної академії педагогічних наук України, 2 квітня 2025 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7116>

ОРЖЕЛЬ
Олена Юріївна

доктор наук з державного управління, доцент, головний науковий співробітник відділу взаємодії університетів та суспільства Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

СЛЮСАРЕНКО
Олена Миколаївна

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, перший заступник директора Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

ТАЛАНОВА
Жаннета Василівна

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, Заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий співробітник відділу забезпечення якості вищої освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, старший менеджер з аналітики Національного Еразмус+ офісу в Україні, м. Київ, Україна

Анотація. У статті представлено інформацію про результати впровадження міжнародних проєктів Європейського Союзу в контексті виконання наукових досліджень Інституту вищої освіти НАПН України. Показано, по-перше, вплив участі Інституту в реалізації міжнародних проєктів на якість результатів наукових досліджень; по-друге, впровадження результатів наукових досліджень під час реалізації міжнародних проєктів. Наголошено, що побудова міжнародної діяльності Інституту за принципом синергії

цілей, завдань і результатів наукових досліджень та міжнародних проєктів сприяє забезпеченню якості виконання досліджень, підготовки аспірантів і посиленню авторитету Інституту в Україні та за кордоном. Принцип синергії міжнародної діяльності Інституту полягає у її дуальності: з одного боку результати наукових досліджень використовуються Інститутом для обґрунтування участі Інституту як партнера в консорціумах і, відповідно, спільної підготовки проєктних заявок на конкурси грантових програм, а з іншого боку Інститут, завдяки участі в міжнародних проєктах, отримує можливості використовувати грантові й партнерські ресурси, вивчати міжнародний досвід і кращі європейські практики, безпосередньо перебуваючи в університетах-партнерах країн ЄС, для проведення досліджень, які відповідають цілям і завданням проєктів, поширювати результати досліджень у межах міжнародних проєктних заходів тощо.

Ключові слова: міжнародні проєкти Європейського Союзу; Інститут вищої освіти НАПН України; Національна академія педагогічних наук України; забезпечення якості досліджень та підготовки докторів філософії.

Набуття Україною в червні 2022 р. статусу кандидата у члени Європейського Союзу прискорило євроінтеграційні процеси (Вступ України до Європейського Союзу, 2024), визначені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС (2014) та Конституцією України, актуалізували потребу комплексної модернізації національного законодавства та системних реформ, розширення міжнародної співпраці, зокрема у сфері освіти і науки (Закон України, 2014; 2015; 2017). Вектори розвитку української вищої освіти (План відновлення України, 2022) та відповідні орієнтири наукових досліджень Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України (далі — Інститут) спрямовані на імплементацію концептів Болонського процесу та Міжнародної стандартної класифікації освіти (2011, 2013), що закріплені в Законі України «Про вищу освіту» (Закон України, 2014), співрозробниками якого є вчені Інституту. Відповіддю на сучасні виклики стала побудова міжнародної діяльності Інституту за принципом синергії цілей, завдань і результатів наукових досліджень та міжнародних проєктів.

Місія Інституту як наукової установи полягає у сприянні стійкому та інноваційному розвитку університетів України задля зростання їх впливу на суспільний прогрес та утвердження модерної Української держави в європейському та світовому співтоваристві. Організаційний, кадровий, дослідницький, інфраструктурний потенціал Інституту суттєво посилено останніми роками завдяки участі в міжнародних програмах і проєктах, передусім Європейського Союзу, та створено умови для результативної реалізації місії Інституту (ІВО НАПН України, 2020).

Інститут позиціонується як провідний національний науковий, освітній та експертний центр України з питань розвитку вищої освіти, що системно досліджує проблеми забезпечення якості вищої освіти, дослідницької діяльності

університетів, взаємодії університетів, суспільства та ринку праці, соціальних та інституційних трансформацій у вищій освіті в контексті європейської інтеграції України та інтеграції вищої освіти і науки до Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору (Калашнікова, ред., 2023; Кремень, ред., 2024; Кремень, Бахрушин & Рашкевич, ред., 2024; Луговий & Таланова, ред., 2024; Оржель, ред., 2024), а також здійснює наукове супроводження і методичне забезпечення реалізації Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки (Кабінет Міністрів України, 2022). Установа має потужний кадровий потенціал, що включає дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАПН України, професорів, доцентів, старших дослідників/старших наукових співробітників (ІВО НАПН України, 2020).

Основними формами здійснення діяльності Інституту та поширення й впровадження результатів наукових досліджень є, передусім, виконання фундаментальних і прикладних досліджень з урахуванням міжнародного досвіду та підготовка аналітичних матеріалів, монографій, статей, інших наукових публікацій, а також підготовка та реалізація міжнародних проєктів.

Інститут будує свою міжнародну діяльність за принципом синергії цілей, завдань і результатів наукових досліджень та міжнародних проєктів. Отже, з одного боку, результати наукових досліджень використовуються Інститутом для обґрунтування участі Інституту як партнера в консорціумах і, відповідно, спільної підготовки проєктних заявок на конкурси грантових програм, з іншого боку, Інститут завдяки участі в міжнародних проєктах отримує можливості використовувати грантові й партнерські ресурси, вивчати міжнародний досвід і кращі європейські практики, безпосередньо перебуваючи в університетах-партнерах країн ЄС, для проведення досліджень, які відповідають цілям і завданням проєктів,

поширювати результати досліджень у межах міжнародних проєктних заходів тощо.

Актуальність впровадження Інститутом як науковою установою міжнародних проєктів Європейського Союзу в контексті виконання наукових досліджень засвідчується новими підходами до державної атестації, де досягнення в міжнародній співпраці мають значну вагу для успішної атестації. Досвід підготовки документів для державної атестації за звітний період 2019-2023 рр. переконливо довів необхідність підготовки проєктних заявок та участі в міжнародних проєктах задля удосконалення дослідницької діяльності, її інтернаціоналізації та посилення інституційної здатності успішно пройти державну атестацію. Адже методика оцінювання ефективності наукової діяльності наукових установ включає показники, за якими здійснюється оцінка результативності наукової діяльності, зокрема конкурсне фінансування проєктів, що охоплюють і кількість заявок на міжнародні грантові програми, які мають наукову складову (Erasmus+, Creative Europe та інші наукові грантові програми країн ЄС, які обліковуються на офіційних ресурсах Європейської Комісії), визначені переможцями та профінансовані, і кількість поданих і прийнятих до розгляду проєктних заявок.

Наукові досягнення співробітників Інституту, їх авторитет як експертів, англійська компетентність та активна участь у різноманітних міжнародних заходах сприяли побудові плідної співпраці Інституту з Представництвом ЄС в Україні, Британською Радою в Україні, Leadership Foundation/Advance HE (Великобританія), Центром дослідження вищої освіти (Чеська Республіка), Університетом Тампере (Фінляндія) та іншими закордонними партнерами. Інститут здійснює активну міжнародну діяльність, ініціює та бере участь у міжнародних проєктах, спрямованих на розвиток вищої освіти України, спільно з мережею партнерів — Міністерством освіти і науки України, Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, 48 вітчизняними університетами і науковими установами та 17 організаціями-партнерами у європейських країнах (ІВО НАПН України, 2025).

У період 2013-2025 рр. за активної участі Інституту подано 18 проєктних заявок, з яких 14 були профінансовані, три прийняті до розгляду, але не стали переможцями та отримали оціночні висновки і рекомендації від грантової

програми для вдосконалення проєктних пропозицій, ще одна заявка подана на конкурс Програми ЄС Еразмус+ 2025 р.

Наукові дослідження (21 фундаментальне і 2 прикладні) Інституту в 2013-2025 рр. спрямовані на підтримку ключових напрямів реформ у сфері вищої освіти України в контексті євроінтеграції, започаткованих у 2014 р. із прийняттям Закону України «Про вищу освіту» та розгорнутих у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки (Кабінет Міністрів України, 2022). Водночас установа брала і бере участь у 14 міжнародних проєктах, з них 10 з науковою складовою, що відповідають тематиці наукових досліджень Інституту (ІВО НАПН України, 2025).

Характеристики міжнародних проєктів за участі Інституту підтверджують синергію цілей, завдань і результатів наукових досліджень та міжнародних проєктів, а також впровадження дослідницьких результатів у національному та міжнародному вимірах (ІВО НАПН України, 2025; Національний Еразмус+ офіс в Україні, 2025).

(1) «Освіта для лідерства, інновацій та розвитку талантів» (Education for Leadership, Innovations and Talent Encouraging, ELITE) (2013-2017, Програма ЄС TEMPUS) — за участю 4 закладів вищої освіти Великобританії, Естонії, Литви, Фінляндії, 8 — із України та Міністерства освіти і науки України. За методологічної підтримки Інституту створено 7 центрів лідерства на базі закладів вищої освіти — партнерів проєкту (Маріупольський державний університет, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби), Державний університет «Київський авіаційний інститут», Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка). Науковими працівниками Інституту розроблено та опубліковано методичні рекомендації та 11 посібників для підготовки наукових кадрів і підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, представлені на сайті Інституту у відкритому доступі:

1. Оптимальні шляхи та моделі розвитку інституційного потенціалу університетів в контексті глобального лідерства: методичні рекомендації.

2. Університетська соціальна відповідальність у контексті університетського лідерства.

3. Роль викладача-лідера у сучасному університеті: навчальний посібник.

4. Дослідницьке лідерство в сучасному університеті.

5. Інтернаціоналізація як інструмент розвитку лідерського потенціалу університету.

6. Розвиток лідерського потенціалу сучасного університету: основи та інструменти.

7. Підготовка та розвиток молодих дослідників в університеті на основі парадигми лідерства.

8. Рейтинги як інструмент розвитку лідерського потенціалу університетів.

9. Формування командного лідерства в університеті.

10. Розвиток індивідуального лідерства в університеті.

11. Викладання в університеті на засадах лідерства.

12. Роль університету у розвитку лідерського потенціалу суспільства: концептуальні засади.

Започатковано випуск міжнародного наукового журналу «Університети і лідерство» — «International Scientific Journal of Universities and Leadership» (Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство», 2024), до редакційної колегії якого долучилися партнери проекту з Каунаського технологічного університету (Литва) та Університету Тампере (Фінляндія) (категорія «Б», розміщений у наукометричних і реферативних базах даних).

У процесі виконання проекту сформувалася ініціатива щодо створення освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії з освітніх, педагогічних наук «Політика і лідерство у вищій освіті» (акредитована як зразкова у 2021 р.), перший набір аспірантів здійснено в 2016 р.

Також участь у проекті надала змогу вивчити європейський досвід у межах навчальних візитів, інших заходів та апробувати наукові результати за 5 науковими дослідженнями щодо якості вищої освіти, інтернаціоналізації, лідерства та автономії у вищій освіті, що виконувалися в Інституті в цей період.

(2) Проект «Структурована співпраця в області докторських досліджень (підготовки), підготовки з універсальних навичок та академічного письма в регіонах України» (Structuring cooperation in doctoral research, transferable skills training and academic writing instructions in Ukraine's regions, DocHub) (2016-2019, Програма

ЄС Erasmus+) — структурний проект за участю Міністерства освіти і науки України та 4 закладів вищої освіти Ірландії, Литви, Фінляндії, Франції, 5 закладів із України. Також партнерство включало 5 наукових установ: НАПН України — Інститут вищої освіти та Інститут соціальної та політичної психології, НАН України — Інститут економіки та прогнозування, Інститут фізики конденсованих систем, Інститут хімії високомолекулярних сполук. За участю Інституту розроблено рекомендації до нормативно-правових актів для інституціоналізації співробітництва між закладами вищої освіти та науковими установами: щодо ліцензування, реалізації та акредитації спільних освітніх програм, зокрема щодо можливості кредитної мобільності на третьому циклі вищої освіти. Удосконалено освітньо-наукові програми підготовки докторів філософії в Інституті з урахуванням міжнародного досвіду (зокрема у форматі змішаного навчання) — «Політика і лідерство у вищій освіті» та «Викладання і навчання у вищій освіті». Напрацьовано досвід щодо міжінституційної співпраці закладів вищої освіти, наукових установ для підготовки здобувачів ступеня доктора філософії, що був використаний, зокрема, для реалізації внутрішньої мобільності аспірантів між Інститутом вищої освіти та Інститутом цифровізації освіти НАПН України в 2023 р.

Участь у проекті дала змогу науковим працівникам Інституту долучитися до міжнародних заходів, обмінятися досвідом і кращими практиками з європейськими партнерами, апробувати наукові результати за 4 науковими дослідженнями щодо якості вищої освіти, інтеграції вищої освіти і науки, інтернаціоналізації та автономії у вищій освіті, що виконувалися в Інституті в цей період.

(3) Проект з міжнародної академічної мобільності (2016-2018, Програма ЄС Erasmus+) — 4 аспіранти ОНП «Політика і лідерство у вищій освіті», 2 наукових працівника взяли участь у міжнародній академічній мобільності до University of Ostrava (Чеська Республіка) для науково-дослідницького стажування та викладацької діяльності. Інститутом напрацьовано алгоритм планування академічної мобільності для викладачів та аспірантів у межах освітньої програми, підготовлено комплект документів для реалізації міжнародної академічної мобільності відповідно до вимог Програми ЄС Еразмус+.

(4) Проект «Імплементация системи забезпечення якості освіти через співпрацю Універси-

mem — Бізнес — Уряд у ЗВО» (Implementation of Education Quality Assurance System via Cooperation of University-Business-Government in HEIs, EDU-QAS) (2017-2020, Програма ЄС Erasmus+) — структурний проект за участю Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, 6 закладів вищої освіти Бельгії, Болгарії, Латвії, Румунії, Франції, Швеції, 2 — із Казахстану, 3 — з України. За методологічної підтримки Інституту створено підрозділи із забезпечення якості в університетах-партнерах, апробовано механізм оцінювання внутрішніх систем забезпечення якості, розроблено звіт і рекомендації для самооцінювання університетів у процесі проходження акредитаційних процедур.

Участь у проекті дала змогу науковим працівникам Інституту розширити горизонти дослідницької діяльності, взяти участь у міжнародних заходах, обмінятися досвідом і кращими практиками з європейськими партнерами, апробувати наукові результати за 4 науковими дослідженнями щодо якості вищої освіти, ефективного врядування, інтернаціоналізації та автономії у вищій освіті, що виконувалися в Інституті в цей період.

(5) *Проект «Формування мережі експертів із забезпечення якості вищої освіти» (Formation of a Network of Higher Education Quality Assurance Experts, NHEQAE) (2018-2019, Centre for Higher Education Studies, Чеська агенція з розвитку, Чеська Республіка)* — за підтримки Міністерства освіти і науки України здійснено впровадження моделей та інструментів забезпечення якості вищої освіти через формування мережі експертів із забезпечення якості вищої освіти (наукові працівники Інституту разом з чеськими партнерами розробили методичні рекомендації для підготовки експертів, підготували 1272 експерта із забезпечення якості вищої освіти для закладів вищої освіти, 46 тренерів з міжнародною сертифікацією). Більшість підготовлених експертів стали експертами з акредитації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

У 2016-2019 рр. Британська Рада в Україні у партнерстві з Інститутом вищої освіти НАПН України та Фундацією лідерства для вищої освіти (Великобританія) за підтримки Міністерства освіти і науки України впроваджувала Програму розвитку лідерського потенціалу університетів України, успіх якої став підґрунтям для плідної багаторічної співпраці Британської Ради та Інституту.

(6) *«Програма розвитку лідерського потенціалу університетів України» (Leadership Development Programme — Ukraine) (2016-2019, Британська Рада в Україні, Leadership Foundation (Фундація лідерства для вищої освіти, Великобританія))* — наукові працівники Інституту здійснили комплекс заходів із впровадження методології розвитку лідерського потенціалу університетів через розвиток управлінських команд-учасниць і реалізацію інституційних проектів змін у 40 закладах вищої освіти. 40 університетських команд (280 науково-педагогічних працівників), з них 14 — за участю ректорів, пройшли навчання з розвитку лідерського потенціалу. 34 команди пройшли стажування у Великобританії за участі експертів Фундацією лідерства та університетів Англії і Шотландії.

Участь у проекті дала змогу науковим працівникам Інституту підвищити кваліфікацію як експертів-фасілітаторів щодо лідерства у вищій освіті та розвинути англійську компетентність через програмну діяльність і стажування у Фундації лідерства та університетах Англії і Шотландії, використати можливості Програми для досягнення та апробування наукових результатів за 4 науковими дослідженнями щодо якості вищої освіти, інтеграції вищої освіти і науки, інтернаціоналізації та лідерства у вищій освіті, що виконувалися в Інституті в цей період. Також удосконалено дві освітньо-наукові програми підготовки докторів філософії в Інституті з урахуванням міжнародного досвіду.

Продовженням співпраці Інституту з Британською Радою в Україні став проект з удосконалення викладання, де партнерами Інституту були, зокрема, учасники Програми розвитку лідерського потенціалу університетів України — Advance HE (Великобританія), Донецький державний університет управління, Луганський національний аграрний університет, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля та Маріупольський державний університет.

(7) *«Програма вдосконалення викладання у вищій освіті» (Teaching Excellence in Higher Education Programme) (2019-2023, Британська Рада в Україні)* — за підтримки Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти Інститутом спільно з британськими експертами проведено навчання університетських команд і за його результатами розроблено проекти інституційних стратегій вдосконалення викладання і навчання

для 20 університетів. Підвищено кваліфікацію співробітників Інституту щодо удосконалення викладання і навчання у вищій освіті, підтримки закладів вищої освіти у реалізації інституційних проєктів з покращення викладання. Удосконалено освітньо-наукові програми підготовки докторів філософії в Інституті з урахуванням міжнародного досвіду. Проведено два Україно-британських форуми «Досконалість у викладанні і навчанні у вищій освіті» для обміну кращими практиками щодо питань вдосконалення викладання і навчання в Україні, відеозапис і матеріали яких представлені на сайті Інституту.

За результатами реалізації проєктів «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті» та «Центри сертифікації викладачів: інноваційні підходи до досконалості викладання» (2021-2024, Програма ЄС Erasmus+) науковими працівниками Інституту та науково-педагогічними працівниками університетів-партнерів підготовлено та опубліковано у 2023 р. спільну монографію «Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика» (Калашнікова, ред., 2023), представлену на сайті Інституту у відкритому доступі.

Успішний досвід участі у Програмах розвитку лідерського потенціалу та вдосконалення викладання у вищій освіті переміщених університетів засвідчив наявність у них лідерського потенціалу та волі рухатися вперед. Після оголошення Європейською Комісією у 2018 р. конкурсу «Підтримка ЄС переміщеним закладам вищої освіти на сході України» Інститут з Британською Радою об'єднали зусилля для підготовки проєктної заявки.

(8) Проєкт ЄС «Відродження переміщених університетів: посилення конкурентоспроможності, підтримка громад» (Reinventing Displaced Universities: Enhancing Competitiveness, Serving Communities, REDU) (2020-2024, Європейська Комісія) — Інститут виступив грантголдери-координатором проєкту в партнерстві з Британською Радою в Україні. Інститутом розроблено методологію, процедуру та проведено інституційний аудит 3-х переміщених закладів вищої освіти, оновлені стратегії інституційного розвитку закладів-учасників, проведено 39 тренінгів і сертифіковано 836 учасників (за напрямками — ефективне врядування, вдосконалення викладання, студентське врядування, забезпечення якості, англомовна компетентність персоналу, прогромадський університет) для професійного розвит-

ку університетського персоналу та посилення інституційної спроможності переміщених університетів (Маріупольський державний університет/Донецький державний університет управління (м. Маріуполь); Луганський національний аграрний університет (м. Старобільськ); Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (м. Северодонецьк).

Наукові працівники Інституту забезпечили методичну підтримку модернізації освітніх програм закладів-учасників через систему заходів для вдосконалення якості вищої освіти та якості викладання, через консультування та експертизу оновлених силабусів і розроблених навчальних матеріалів для 23 навчальних дисциплін; підготовлено рецензії на 23 електронних посібника для навчальних дисциплін (566 студентів — у пілотному впровадженні).

Інститутом проведено 2 тренінги для лідерів стратегічних груп (51 учасник) на основі розробленого сучасного механізму стратегування в університетах та 11 стратегічних сесій в закладах, за результатами яких розроблено 2 стратегії інституційного розвитку. За методологічної та практичної підтримки Інституту розроблено та реалізовано у двох університетах Концепцію прогромадського університету та 2 моделі «Цифровий університет» (31 навчальний модуль).

Таким чином, реалізація проєкту сприяла, з одного боку, напрацюванню наукових результатів у синергії з науковими дослідженнями Інституту з якості вищої освіти, інтеграції вищої освіти і науки, соціальної відповідальності та інституційного розвитку університетів, з іншого — забезпечувала майданчик для їх апробації. Також Інститутом вдосконалено власну інституційну компетентність щодо координації міжнародних проєктів та управління коштами грантів ЄС у ролі грантголдера. Додатковим результатом проєкту стало започаткування з листопада 2022 р. щорічної Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість, університет, суспільство: взаємодія в умовах змін», матеріали проведених конференцій оприлюднено на сайті Інституту.

(9) Проєкт «Центри сертифікації викладачів: інноваційні підходи до досконалості викладання» (University Teachers' Certification Centres: Innovative Approach to Promotion Teaching Excellence, UTTERLY) (2021-2024, Програма ЄС Erasmus+) — за участі 4 університетів Литви, Німеччини, Франції, Польщі та 8 закладів вищої освіти України, Спільки ректорів закладів вищої освіти

України. За методологічної підтримки Інституту розроблено стратегію та модель вдосконалення викладання в університетах, рекомендації щодо інституційних політик із вдосконалення викладання в університетах, створено центри вдосконалення викладання в університетах-партнерах. Науковими працівниками Інституту розроблено 8 навчальних модулів (по 1 кредиту ЄКТС) для підвищення кваліфікації управлінського та науково-педагогічного персоналу закладів вищої освіти, що рекомендовані для впровадження в межах освітньо-наукових програм аспірантури та підвищення кваліфікації/професійного розвитку науково-педагогічних і наукових працівників закладів вищої освіти та наукових установ за спеціальністю «Освітні науки»:

1. Проектно-орієнтоване викладання і навчання.
2. Методи групової взаємодії студентів для розвитку загальних компетентностей: вирішення проблем (problem-solving), міжособистісна комунікація (interpersonal communication), командна робота (teamwork).
3. Дослідницькі навички — розвиток та оцінювання у програмах підготовки докторів філософії.
4. Створення масових відкритих онлайн-курсів (MOOCs).
5. Впровадження парадигми вдосконалення викладання в університеті.
6. Профіль викладача.
7. Викладання і навчання на основі досліджень.
8. Результати навчання: від стандартів вищої освіти до навчальних дисциплін.

Участь у проекті дала змогу науковим працівникам Інституту взяти участь у міжнародних заходах, обмінятися досвідом і кращими практиками з європейськими партнерами, апробувати наукові результати за 2 науковими дослідженнями щодо якості вищої освіти, інституційного розвитку у вищій освіті, що виконувалися в Інституті в цей період.

Результати проекту були презентовані у вище згаданій монографії «Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика», підготовленій спільно учасниками проектів «Центри сертифікації викладачів: інноваційні підходи до досконалості викладання» та «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті», де надано рекомендації щодо впровадження парадигми вдосконалення викладання у вищій освіті для використання закладами вищої освіти та науковими установами в практичній діяльності шляхом розвитку

інституційної спроможності щодо вдосконалення викладання і навчання (Калашнікова, ред., 2023).

(10) Проект з міжнародної академічної мобільності (2021-2022, Програма ЄС Erasmus+) з Університетом Тампере (Фінляндія), який не був реалізований у повному обсязі через початок широкомасштабних воєнних дій в Україні та введення обмежень щодо перетину кордону. Інститутом було визначено процес планування академічної мобільності в межах освітньо-наукової програми, підготовлено комплект документів для реалізації міжнародної академічної мобільності відповідно до нових вимог Програми ЄС Еразмус+ та інституційних вимог Університету Тампере: міжнародний індивідуальний договір, проектна пропозиція для планування і проведення наукового дослідження за темою дисертації, заявка на вивчення навчального курсу.

(11) Проект «Суспільно орієнтоване навчання для відбудови України» (Service-learning in Higher Education for Ukraine's Recovery, ServU) (2023-2026, Програма ЄС Erasmus+) — за участі 3 університетів Бельгії, Італії, Німеччини, 3 — з України. Інститут як асоційований партнер не отримує бюджет із коштів гранту, але залучається до заходів проекту, що спрямований на посилення синергії між закладами вищої освіти України та місцевими територіальними громадами для спільного внеску у відбудову України шляхом впровадження суспільно орієнтованого навчання, що полягає в розвитку у студентів громадянської компетентності з урахуванням потреб трьох типів місцевих територіальних громад, які постраждали від війни: території з великою чисельністю внутрішньо переміщених осіб; звільнені території; території в безпосередній близькості до лінії фронту, інфраструктура яких значно пошкоджена. Серед запланованих результатів проекту, до яких, зокрема, залучається Інститут, методичні рекомендації «Суспільно орієнтоване навчання для розвитку громад під час війни та відбудови» та масовий відкритий онлайн-курс (MOOC) «Педагогіка суспільно орієнтованого навчання». Участь у реалізації проекту сприятиме апробації та впровадженню результатів наукового дослідження Інституту з соціальної відповідальності університетів, а також надасть змогу дослідити європейський досвід щодо соціальної інклюзії у вищій освіті для поточного наукового дослідження.

(12) *Проект «Модель персоналізованого навчання студентів на основі віртуального навчального середовища інтелектуального тьюторства «Навчання без обмежень» (Students' Personalised Learning Model, Based on the Virtual Learning Environment of Intellectual Tutoring «Learning with No Limits», SMART-PL) (2023-2026, Програма ЄС Erasmus+)* — за участю 3 університетів Бельгії, Естонії, Польщі, 6 закладів вищої освіти з України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Модель персоналізованого навчання студентів на основі віртуального навчального середовища інтелектуального тьюторства «Навчання без обмежень» і гібридних технологій має забезпечити студентам можливість розвивати свої навички у власному темпі, оцінювати власні досягнення, допоможе їм персоналізувати та корегувати свої навчальні траєкторії, цілі та зміст відповідно до індивідуальних потреб, сприятиме навчальній мотивації та завдяки гібридним технологіям навчання дозволить повноцінно залучати студентів і викладачів з обмеженими можливостями до освітнього процесу. За участі наукових працівників Інституту розроблено методичні рекомендації для закладів вищої освіти «Включення в освітній процес осіб з особливими освітніми потребами», проведено порівняльне дослідження і підготовлено звіт за його результатами «Benchmarking of the European and Ukrainian practice of applying a personalized approach to learning» (Бенчмаркінг/стандарти європейської та української практики застосування персоналізованого підходу до навчання), які представлені на сайті Інституту у відкритому доступі.

Участь у проєкті надає змогу науковим працівникам Інституту проводити наукові дослідження щодо соціальної інклюзії (Оржель, ред., 2024), якості вищої освіти (Луговий & Таланова, ред., 2024), використовуючи ресурси проєкту, та апробацію результатів дослідження щодо соціальної відповідальності університетів через участь у міжнародних заходах, обмін досвідом з європейськими партнерами.

(13) *Проект «Посилення співпраці між університетами і громадами» (Universities-Communities: Strengthening Cooperation, UNICOM) (2023-2027, Програма ЄС Erasmus+)* — структурний проєкт за участю Міністерства освіти і науки України, 5 закладів вищої освіти Італії, Латвії, Німеччини, Чехії, Швеції, 7 — з України. За участі

Інституту розроблено методологію дослідження третьої місії та співпраці університетів і громад. Наукові працівники Інституту розробили проєкт Концепції національної політики щодо посилення третьої місії університетів, що надіслано Міністерству освіти і науки України для погодження та подальшого опрацювання. Науковими працівниками Інституту розроблено навчальний модуль «Третя місія університетів» (1 кредит ЄКТС) для підвищення кваліфікації управлінського та науково-педагогічного персоналу закладів вищої освіти, що рекомендований у 2024 р. вченою радою Інституту для впровадження в межах ліцензованої освітньо-наукової програми підвищення кваліфікації/професійного розвитку науково-педагогічних і наукових працівників закладів вищої освіти та наукових установ за спеціальністю «Освітні науки». Також заплановано участь у теоретичному обґрунтуванні та розробленні типових стратегій взаємодії між університетами та громадами на основі їхніх потреб, спрямованих на підвищення громадянської активності та залучення громадян на основі принципів рівності, солідарності, недискримінації та інклюзії з подальшою апробацією в закладах-партнерах. Тематика проєкту відповідає науковому дослідженню Інституту щодо соціальної відповідальності та інклюзії у вищій освіті (Оржель, ред., 2024).

Продовжуючи успішну співпрацю, Університет Тампере (Фінляндія) ініціював разом з Інститутом проєкт з підтримки вищої освіти України, другим партнером від України Інститут запросив Київський національний університет імені Тараса Шевченка (факультет педагогіки та психології, який реалізує підготовку докторів філософії за освітньо-науковою програмою «Освітні, педагогічні науки»).

(14) *Проект «Просування стійкої та інноваційної вищої освіти в Україні» (Advancement of Resilient and Innovative Higher Education in Ukraine, ARISE) (2024–2026, Програма Team Finland Knowledge Фінського національного освітнього агентства (EDUFI — TFK))* — спрямований на розвиток лідерських та управлінських компетентностей у сфері вищої освіти аспірантів і магістрантів. Розробляється модуль «Політика і менеджмент у вищій освіті в умовах надзвичайних ситуацій і криз» (Higher Education Policy and Management in Emergencies) для освітніх програм з підготовки магістрів і докторів філософії. Презентація та викладання модуля відбудеться у гібридному форматі: частина українських здобу-

вачів вищої освіти разом з викладачами відвідують з навчальним візитом Університет Тампере, де навчатимуться офлайн; інша група українських студентів і аспірантів пройдуть навчання в онлайн форматі, перебуваючи в Україні. Такий підхід дасть змогу охопити більшу аудиторію, залучити до навчання ширші кола спільнот вищої освіти України. Реалізація проекту сприятиме проведенню та впровадженню результатів наукових досліджень Інституту щодо якості вищої освіти та соціальної інклюзії.

Упродовж 2015-2024 рр. значного розвитку набула міжнародна академічна мобільність наукових працівників Інституту. Зокрема, за виключенням періоду пандемії, у цей період було здійснено 129 академічних мобільностей за міжнародними проектами у 29 країн в контексті виконання наукових досліджень Інституту.

Результати міжнародних проектів у синергії з науковими дослідженнями використано для інституційного розвитку установи. На посилення кадрового та ресурсного потенціалу Інституту за міжнародними проектами залучено понад 10 млн грн, зокрема в 2024 р. придбано наукового обладнання на 1,0 млн грн.

Завдяки багаторічній розбудові міжнародної діяльності за принципом синергії цілей, завдань і результатів наукових досліджень та міжнародних проектів Інститут здобув авторитет у країні та за кордоном. Серед зарубіжних інституцій, університетів, наукових установ, дослідницьких та аналітичних центрів, що опікуються дослідженням проблем розвитку вищої освіти, Інститут виступає рівноцінним партнером з реалізації спільних міжнародних проектів і програм.

Висновки.

1. Інститут вищої освіти НАПН України здійснює активну наукову та міжнародну діяльність, спрямовану на проведення фундаментальних наукових досліджень з актуальних проблем модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції, вивчення провідного міжнародного досвіду, кращих політик і практик в Європейському просторі вищої освіти з метою адаптації та використання їх в Україні в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни. Результати реалізації міжнародних проектів у контексті виконання наукових досліджень Інституту сприяють прогресивним змінам у сфері вищої освіти та наближенню європейської перспективи України.

2. Інститут за понад десятирічний період акумулював вагомий досвід, актуальний для

використання науковими установами і закладами вищої освіти України, включно з НАПН України. Зокрема, участь у реалізації міжнародних наукових проектів підвищує показники під час проходження державної атестації наукових установ.

3. Міжнародна діяльність Інституту сприяла розвитку інституційної компетентності, зокрема як грантголдера, щодо підготовки проектних заявок, координації і управління міжнародними проектами та валютними коштами грантів.

4. У співпраці з закордонними та українськими партнерами започатковано міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство» (категорія «Б»), розроблено та удосконалено програми підготовки докторів філософії «Політика і лідерство у вищій освіті» та «Викладання і навчання у вищій освіті» (акредитовані як зразкові у 2021 р.), зокрема розроблено комплект документів для забезпечення процесу планування академічної мобільності.

5. У межах міжнародних проектів підтримується професійний розвиток наукових працівників із англомовної та цифрової компетентностей, удосконалення викладання і навчання, підтримки закладів вищої освіти у реалізації інституційних проектів, а також як експертів щодо лідерства у вищій освіті.

6. За результатами реалізації міжнародних проектів у синергії з науковими дослідженнями забезпечується науково-методичний супровід Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки; обґрунтовано реформування мережі закладів вищої освіти в Україні з метою підвищення їх конкурентоспроможності; підготовлено низку пропозицій для оновлення освітньо-наукового законодавства в контексті євроінтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бахрушин, В.Є. Винницький, М.І., Захарченко, В.М., Золотарьова, І.О. Калашнікова, С.А. Луговий, В.І. Мруга, М.Р., Рашкевич, Ю.М., Сікорська, І.М., Ставицький, А.В., Таланова, Ж.В., & Шитікова, С.П. (2024). *Національний освітній глосарій: вища освіта* (4-е вид., перероб. і доп.). (В.Г. Кремень, В.Є. Бахрушин, Ю.М. Рашкевич, ред.), 114 с. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/Glosarij_VO_09.2024-114p.pdf
- Воробійова, О., Луговий, В., Паламарчук, О., Слюсаренко, О., Таланова, Ж., & Ткаченко, В. (2024). *Розвиток систем забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти в контексті стійкого розвитку*: монографія (В. Луговий, Ж. Таланова, ред.). Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 92 с. <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-44-1-2024>

- Вступ України до Європейського Союзу. (2024). У Вікіпедія. <http://surl.li/scbee>
- Закон України «Про вищу освіту». (2014, 1 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». (2015, 26 листопада). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
- Закон України «Про освіту». (2017, 5 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Інститут вищої освіти НАПН України. (2020). *Стратегія розвитку Інституту вищої освіти НАПН України на 2020-2025 роки*. <https://bit.ly/311Flkj>
- Інститут вищої освіти НАПН України. (2025). *Інтернаціоналізація*. <https://ihed.org.ua/internationalization/>
- Кабінет Міністрів України. (2022, 23 лютого). *Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки* (286-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p>
- Калашнікова, С., Базелюк, Н., & Базелюк, О., та ін. (2023). *Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика* : монографія (С. Калашнікова, ред.). Київ: Інститут вищої освіти НАПН України. 255 с. <https://doi.org/10.31874/TE.2023>
- Кремень, В.Г., Луговий, В.І., Саух, П.Ю., Слюсаренко, О.М., & Таланова, Ж.В. (2024). *Мережа державних закладів вищої освіти України: аналіз ефективності та конкурентоспроможності* : препринт (аналітичні матеріали) (В.Г. Кремень, ред.). Київ: НАПН України, <https://doi.org/10.37472/NAES-IHED-2024>
- Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство» (2024). *Головна*. <http://surl.li/txahe>
- Національний Еразмус+ офіс в Україні. (2025). *База і новини проєктів Еразмус+, Темнус, Жан Моне*. <https://erasmusplus.org.ua/erasmus/novyny-i-baza-proektiv.html>
- Оржель, О., Бойченко, М., Петроє, О., Цимбалюк, С., & Шофолова, Н. (2024). *Соціальна інклюзія у сфері вищої освіти: теоретико-концептуальні засади, цільові групи, виміри та індикатори* : монографія (О. Оржель, ред.). Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 122 с. <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-46-5-2024>
- План відновлення України. (2022). <https://recovery.gov.ua/>
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. (2014, 27 червня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

IMPLEMENTATION OF THE EU INTERNATIONAL PROJECTS OUTCOMES IN THE CONTEXT OF THE RESEARCH QUALITY ENSURING OF THE INSTITUTE OF HIGHER EDUCATION, THE NAES OF UKRAINE

Scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine on April 2, 2025

Olena Orzhel

Doctor Hab. of Science in Public Administration, Associate Professor, Chief Researcher of the Department of University-Society Interaction, Institute of Higher Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Olena Slyusarenko

Doctor Hab. in Education Science, Senior Researcher, First Deputy Director, Institute of Higher Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Zhanneta TALANOVA

Doctor Hab. in Education Science, Professor, Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Chief Researcher of the Department of Higher Education Quality Assurance, Institute of Higher Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Senior Manager on Analytics, National Erasmus+ Office – Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article presents information on the results of the implementation of international projects of the European Union in the context of the research implementation by the Institute of Higher Education of the NAES of Ukraine. It shows, firstly, the impact of the Institute's participation in the international projects implementation on the quality of research results; secondly, the research results dissemination during the international projects implementation. It was emphasized that building the Institute's international activities on the principle of synergy of goals, objectives and outcomes of research and international projects contributes to ensuring the quality of research, PhD education and strengthening the authority of the Institute in Ukraine and abroad. The principle of synergy of the Institute's international activities lies in its duality: on the one hand, the research outcomes are used by the Institute to justify the Institute's participation as a partner in consortia and, accordingly, the joint preparation of project applications for grant programmes competitions, and on the other hand, the Institute, through participation in international projects, receives opportunities to use grant and partnership resources, study international experience and best European practices, directly being at partner universities in EU countries, to conduct research that meets the goals and objectives of the projects, disseminate research outcomes within the framework of international project activities, etc.

Keywords: international projects of the European Union; Institute of Higher Education of the NAES of Ukraine; National Academy of Educational Sciences of Ukraine; ensuring the quality of research and PhD education.

Дата публікації: 2 травня 2025 р.